

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Ekotoxikologie

Molekulární a buněčná toxikologie

Toxicita látek ve vodních ekosystémech a ve vzduchu

Luděk Bláha, Klára Hilscherová, Pavel Babica a kol.

RECETOX PŘF MU Brno
www.recetox.cz

Bakalářky a diplomky

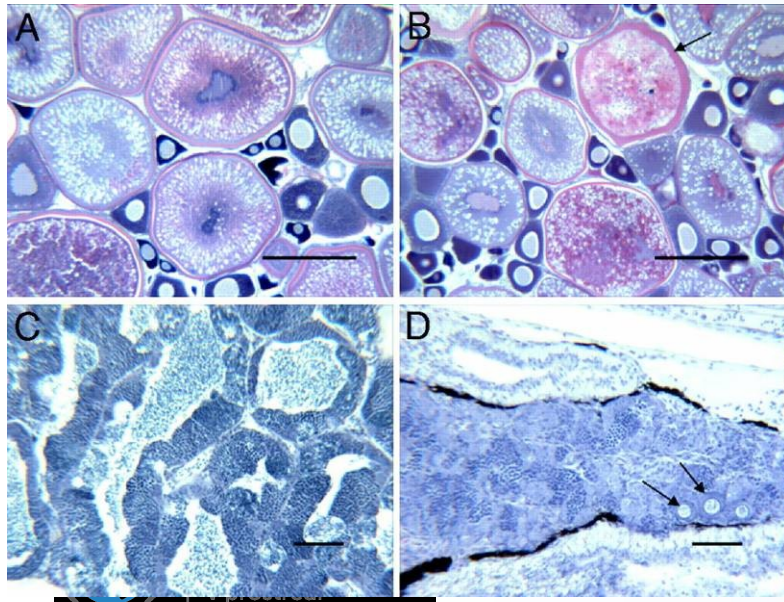
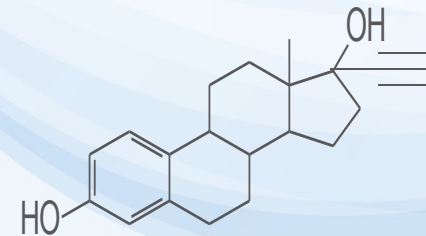
- **Endokrinní disruptory**
  - „nové typy“ znečištění - léčiva, vonné látky, UV filtry, pesticidy
  - látky s vlivem na rozmnožování (reprodukční toxicita)
  - látky s vlivem na časný vývoj organismů (embryotoxicita)
  - látky ovlivňující kmenové buňky (karcinogenita)
- **Sinice a jejich toxiny**
- **Směsi chemických látek**
- **Kmenové buňky jako cíl toxických látek**

- **Hlavní otázky:**
  - Hladiny a efekty - kde jsou?, v jakých koncentracích?
  - Jakým mechanismem působí? **v buňkách in vitro**
  - Účinky na vodní organismy? **in vivo**
  - Jaké jsou možnosti odstraňování?
  - Lze předpovídat (modelovat) účinky?
  - Možnosti sledování (estrogenita, senzory, kity pro praxi)?
  - Jak změnit legislativu

- **Zapojení studentů**
  - vždy řešení aktuálních vědeckých otázek ... spojených s reálnými problémy znečištění vody, vzduchu, potravin atd

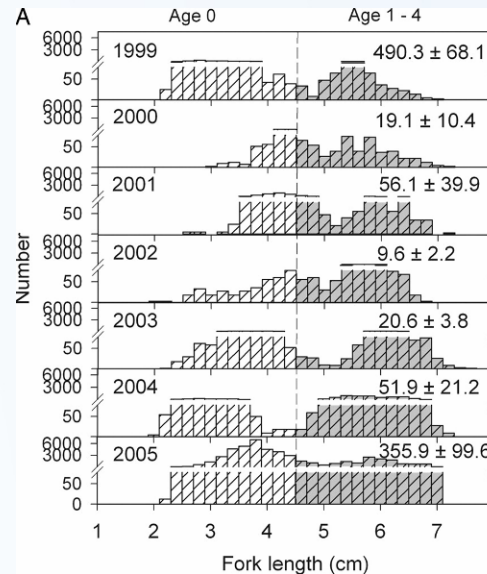
Kidd, K.A. et al. 2007. **Collapse of a fish population** following exposure to **a synthetic estrogen**. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 104(21):8897-8901

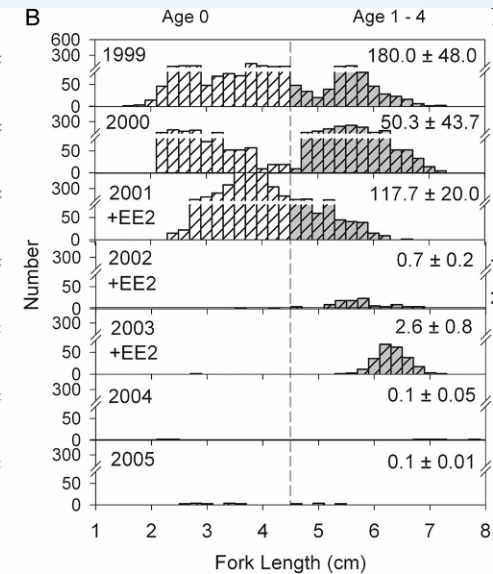
5 ng/L (!)
7 years

Controls

+ Ethinylestradiol

Reálný problém endokrinní disrupce v ČR

Nádrž Pilňok

- Region Ostrava-Karviná

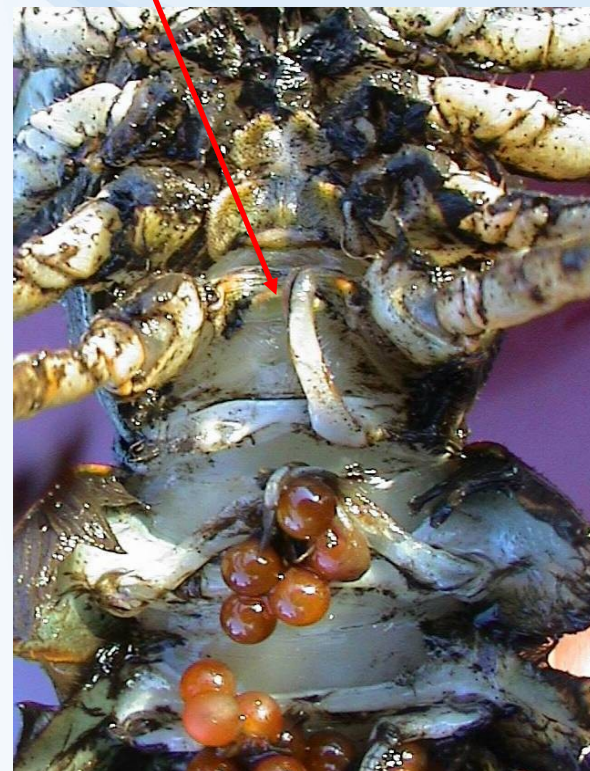
Rak bahenní

Pontastacus leptodactylus

INTERSEX

Samice s mužskými gonopody?

Samec s vajíčky?

Integrované hodnocení

Sedimenty

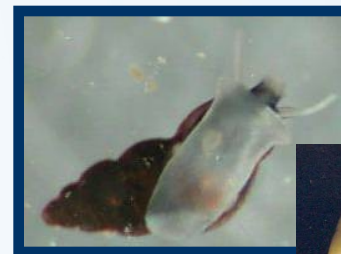
- Pilňok
- Referenční lokality
Karviná, Steinlach (Německo)

Extrakce

Chemické
analýzy

In vitro
účinky

In vivo účinky

Chemical contamination ?

Organics (ng/g d.w.)

	Pilnok	Karvina	Steinlach	Dřevnice	Morava
16 PAHs	18420	10075	422	9427	5263
Σ PCBs	18.7	6.7	0.86	14.8	13.6
Σ DDTs	1.7	2.8	0.33	5.8	22.4

- High concentrations of PAHs in PILNOK
- Other POPs (PCBs, OCPs) ~ low-average

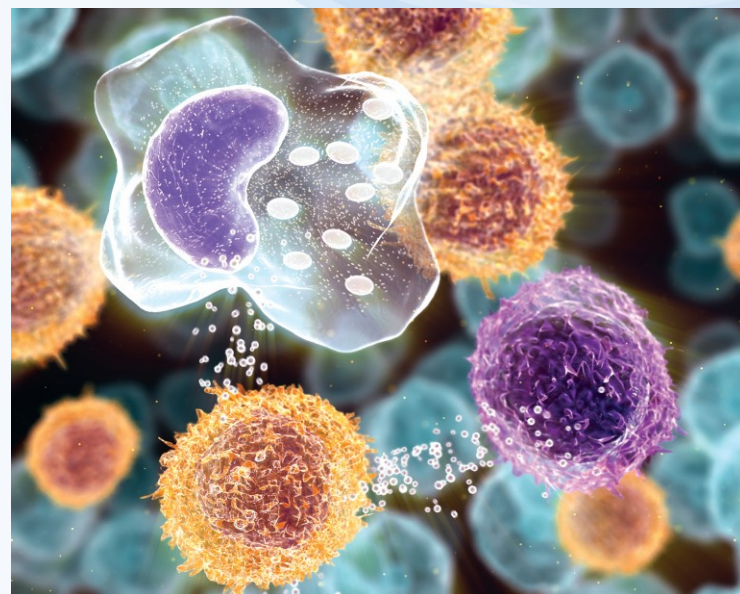
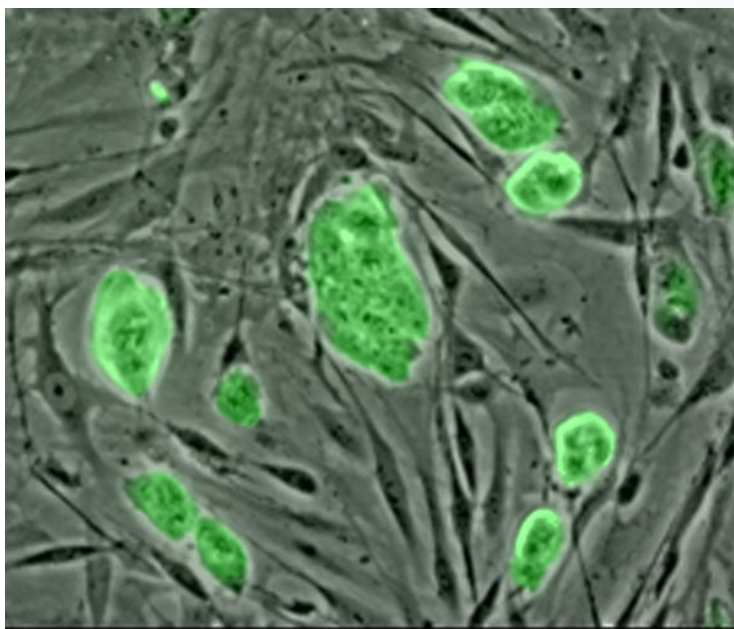
Metals ($\mu\text{g/g}$ d.w.)

	Pilnok	Karvina	Steinlach
Pb	47	109	3.5
Cu	29.1	31	2.9
Zn	45.7	86	21.5

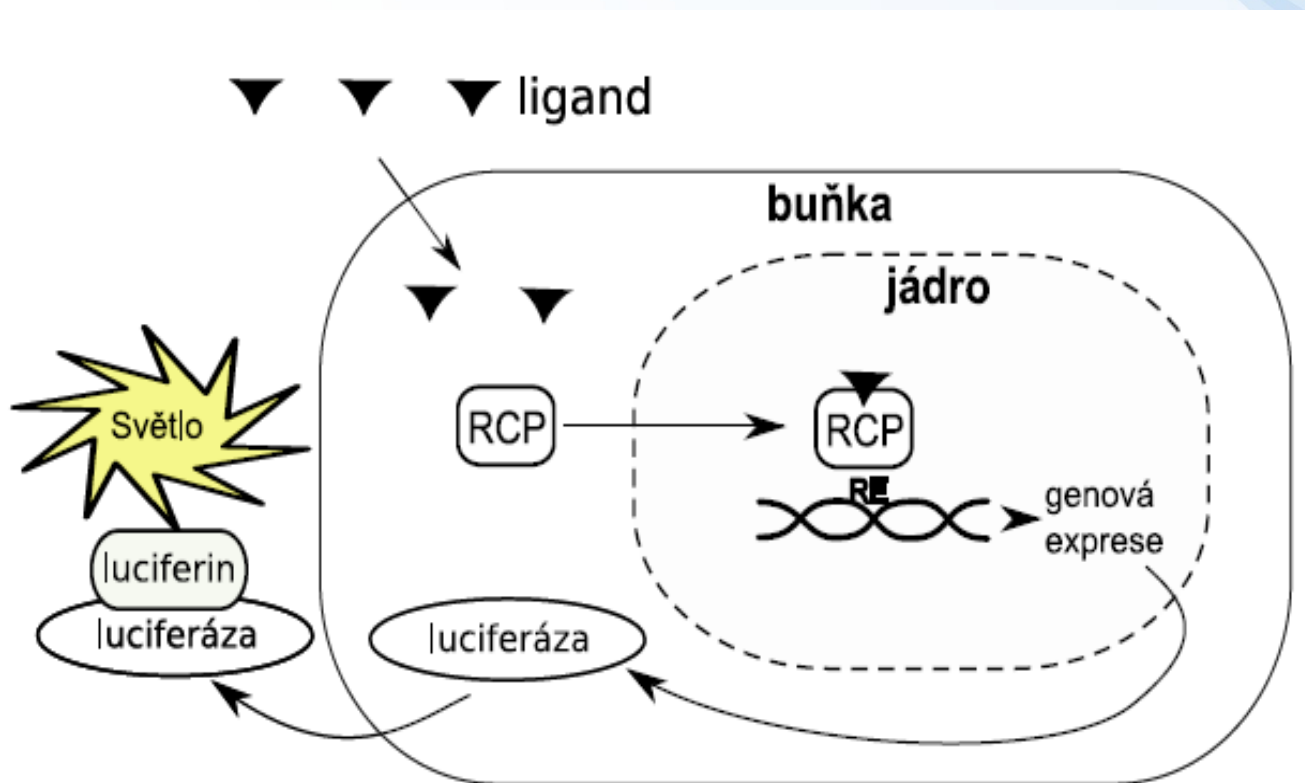

Effects *in vitro* ?

Nástroje pro sledování endokrinní disrupce - aktivace jaderných receptorů -

Reporterové (GMO) testy s luciferázou
savčí buňky, kvasinky, umělé in vitro systémy

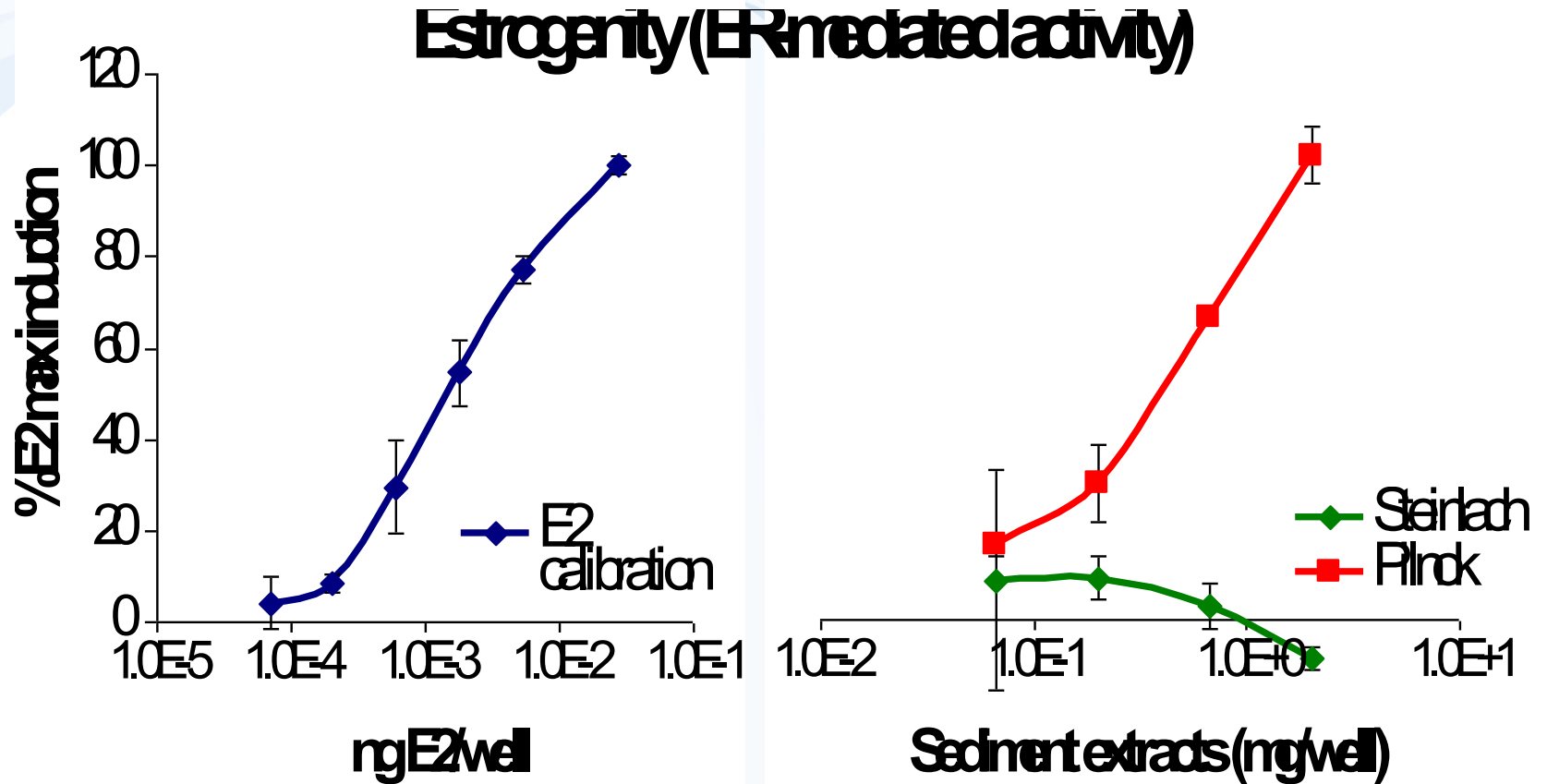

Série detekčních systémů pro:

Estrogenita
Androgenita
Dioxinová toxicita
Retinoidní toxicita

Genotoxicita

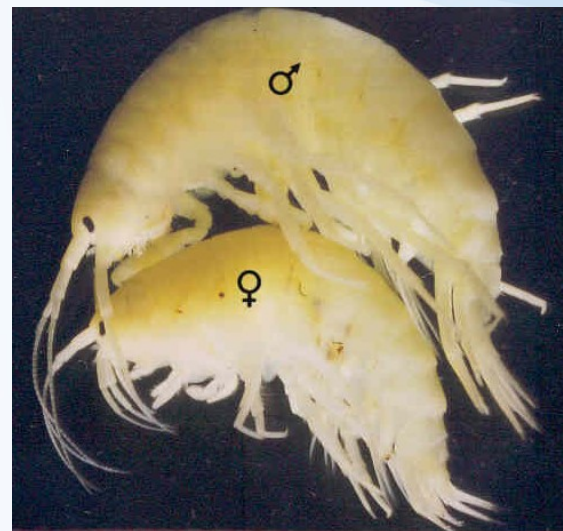
MVLN bioassay

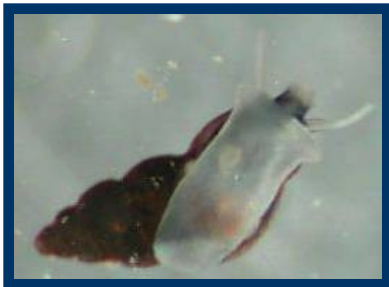
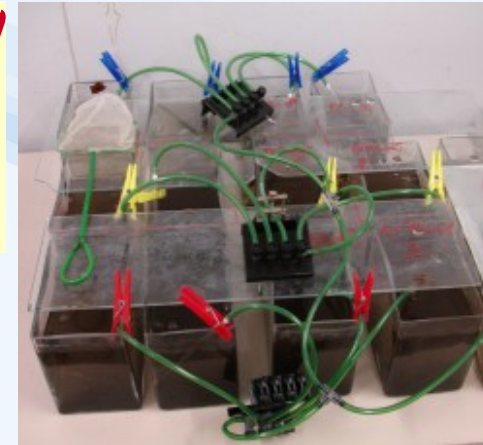
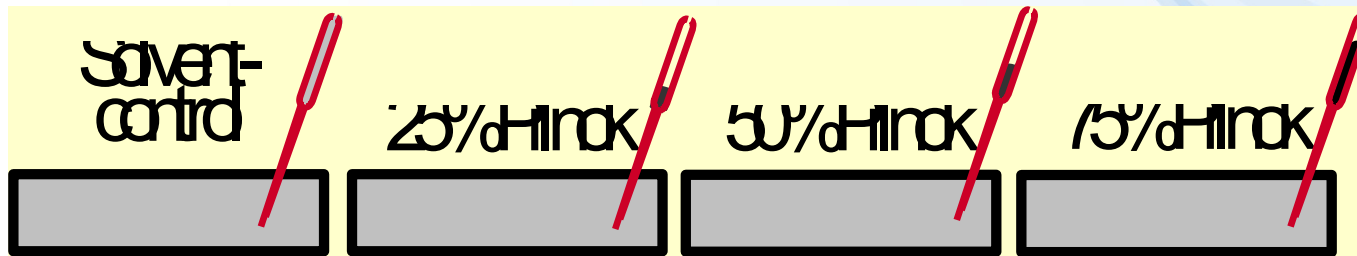
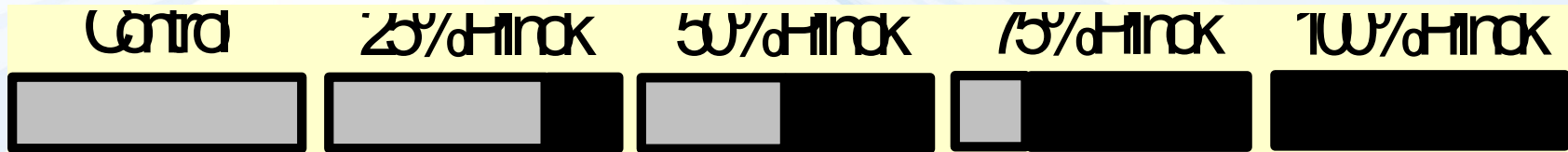
- PILNOK estrogenic
- Reference sediments - no effects

In vivo effects?

Assesment of *in vivo* effects

Potamopyrgus antipodarum

2,5,8 weeks: mortality,

embryos, hsp70

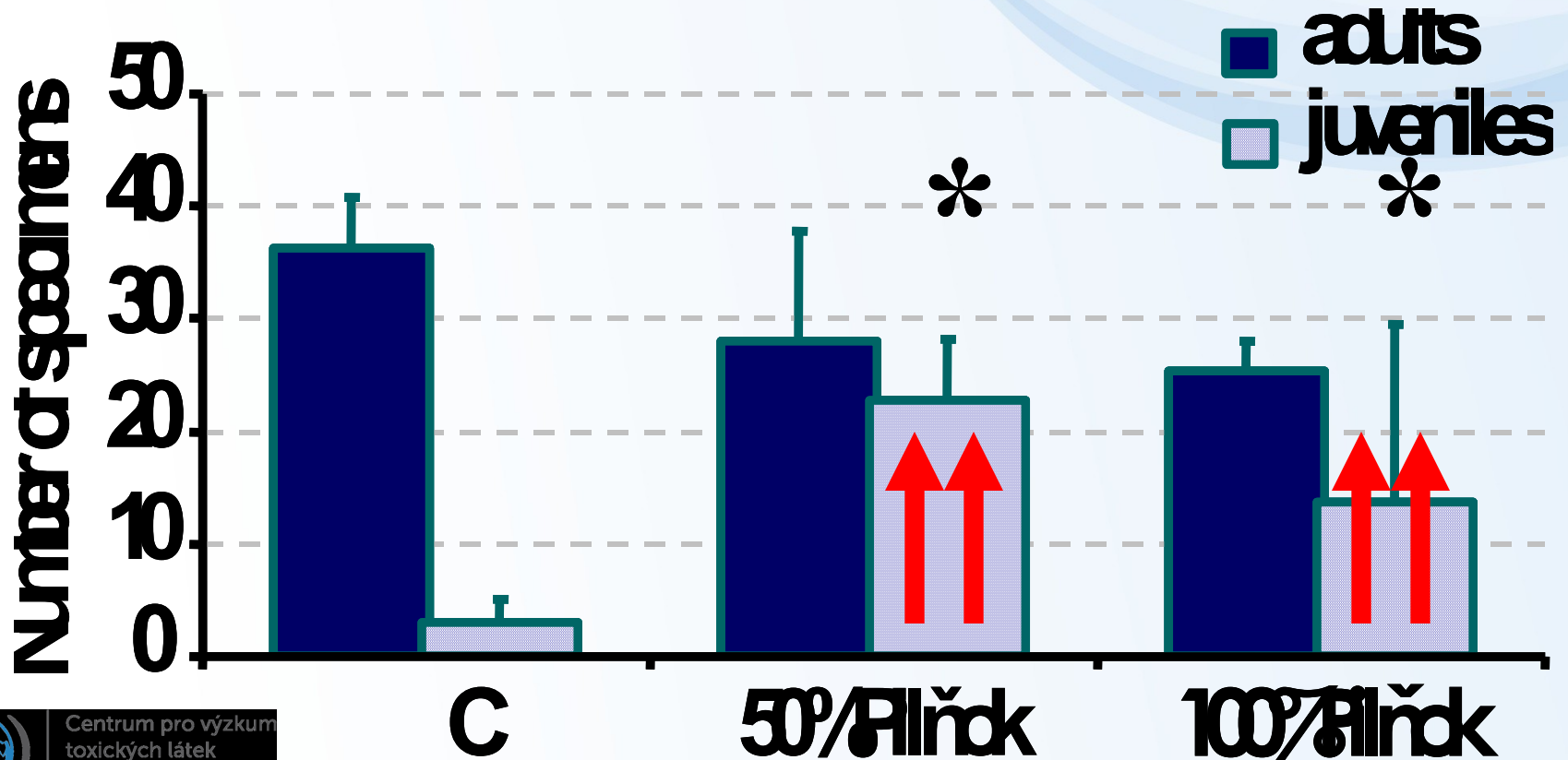

Gammarus fossarum

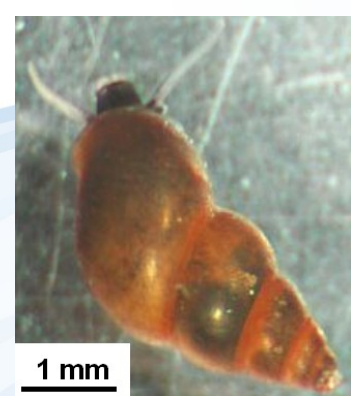
12 weeks: mortality,

juveniles, histopathology

Pilňok zvyšuje počty a veľkosť F1 juvenilů

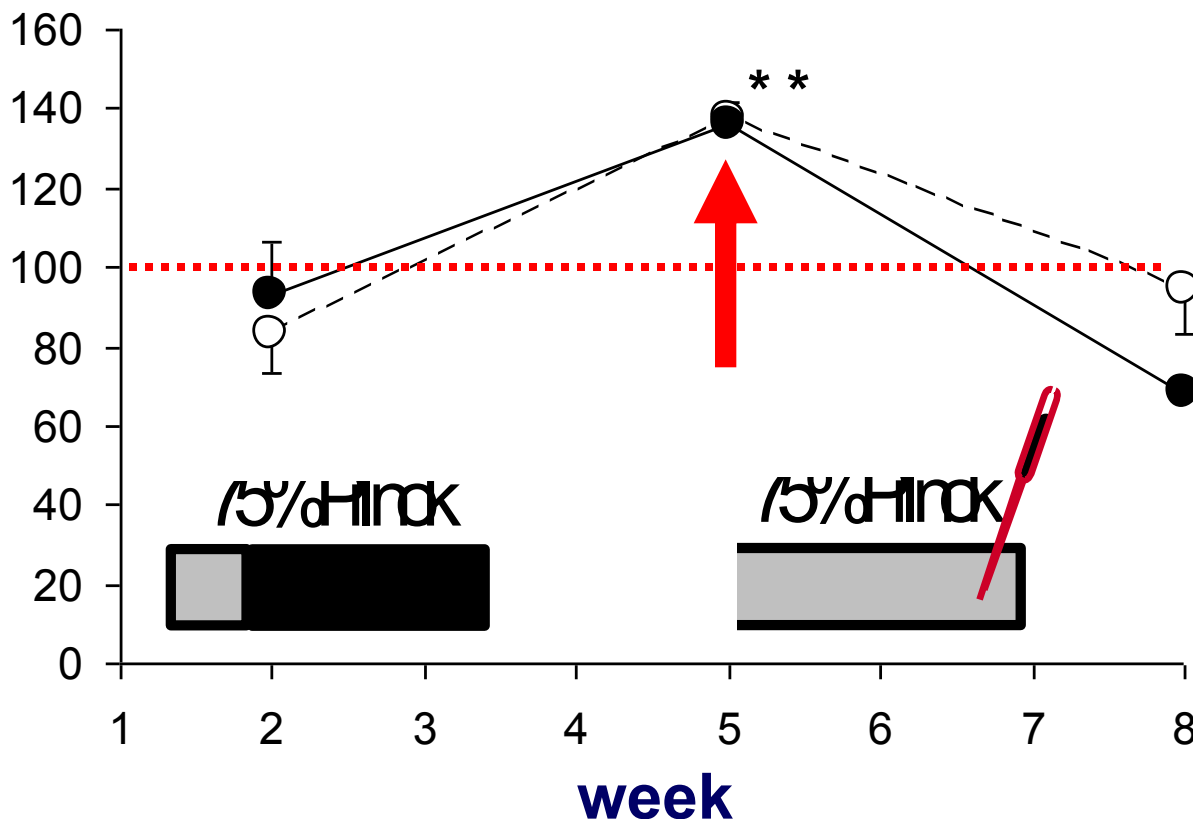

Pilňok (sedimenty i extrakty) stimulují produkci embryí

No. Embryos / female
(% of control)

--○-- Pilnok-Sediment

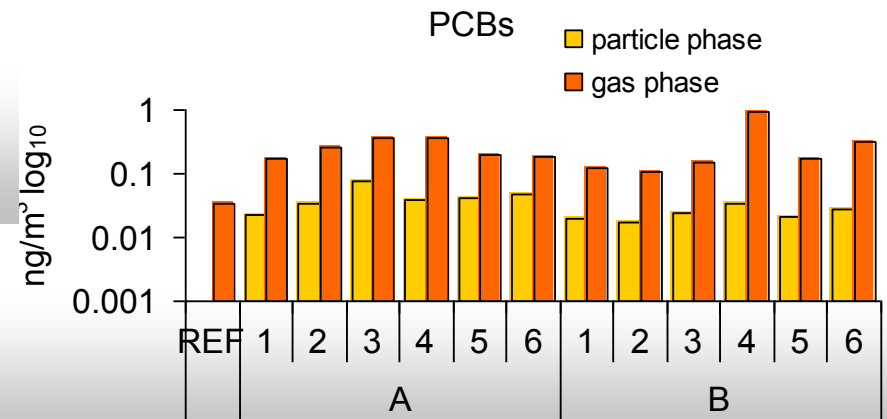
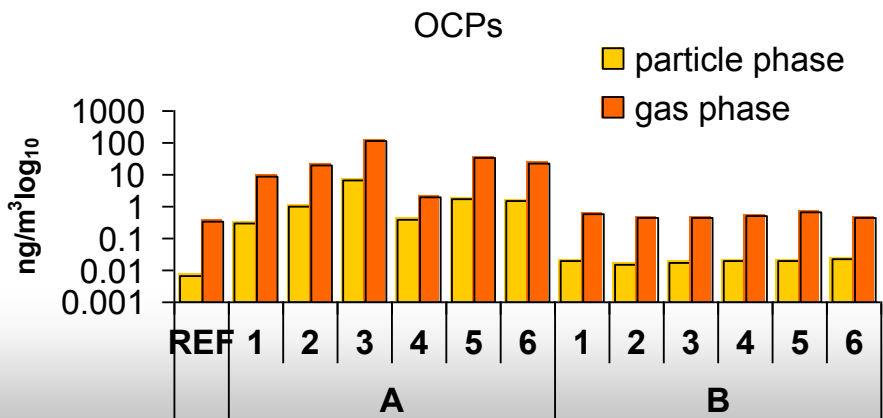
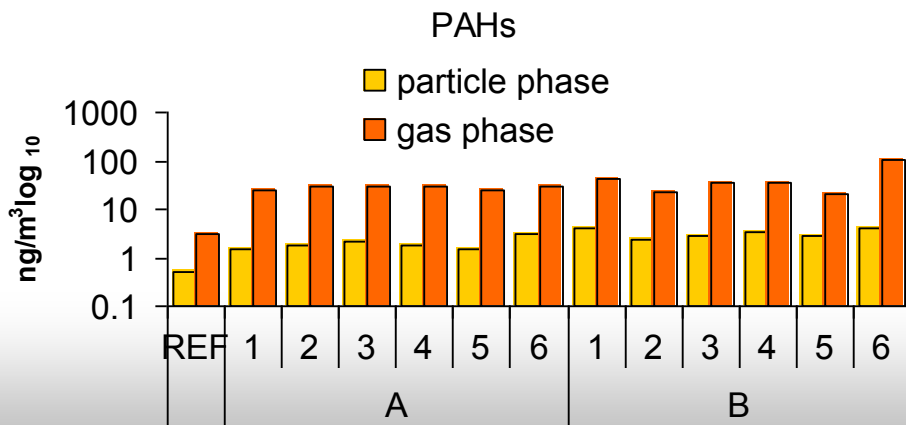
—●— Pilnok-Extrakt

Chemické látky vs. ED-toxicita ve vzduchu

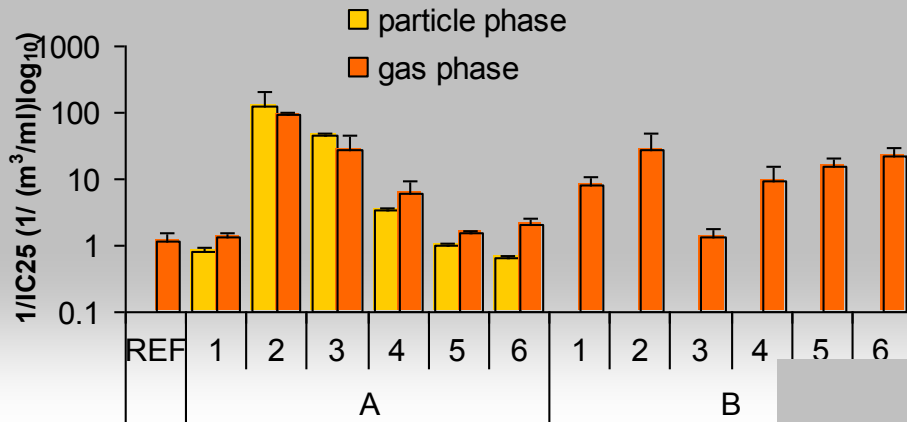
Chemické analýzy:

+/- žádné trendy,
žádné velké rozdíly
mezi
oblastmi,

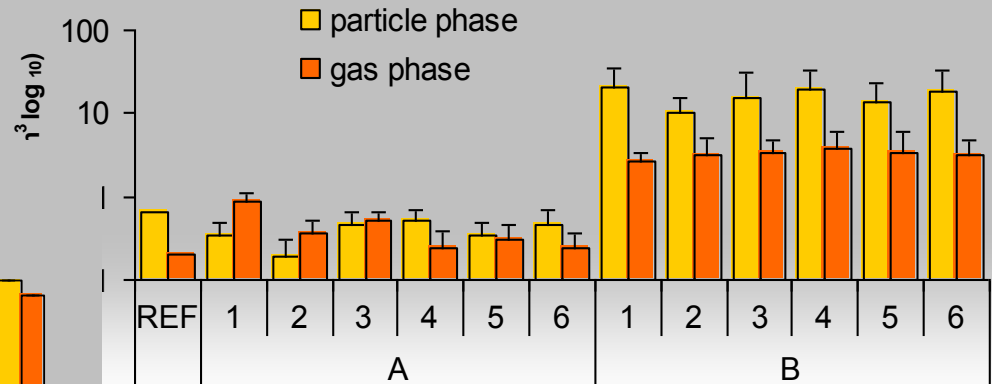
BIOTESTY ... velké rozdíly v EFEKTECH !

antiandrogenicity

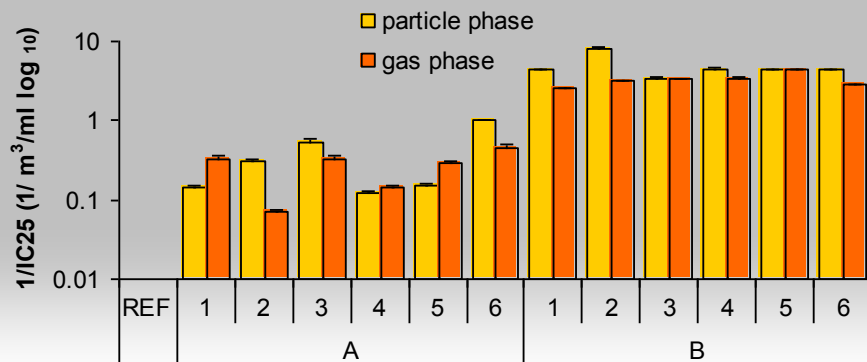

Které „nové“ (neměřené) látky jsou odpovědné za pozorované účinky ?

dioxin-like toxicity

antiestrogenicity

Co to všechno znamená ? Závěry ?

- V prostředí jsou nebezpečné chemické látky, které chemické analýzy nedokážou postihnout, protože ...
  - nesledují se
  - velmi nízké koncentrace – nelze je stanovit
- ALE: lze je měřit biologickými detekčními nástroji
  - zavést biologické testování do monitoringu:
  - praktický dopad na kvalitu života (člověka a organismů v přírodě)

SINICE (CYANOBAKTERIE)

- masový rozvoj sinic = **závažný problém**:
  - negativní vliv na chemismus vody (kyslík, pH,)
  - produkce **pachů, pachutí**
  - produkce **CYANOTOXINŮ** – látky toxické či jinak biologicky aktivní

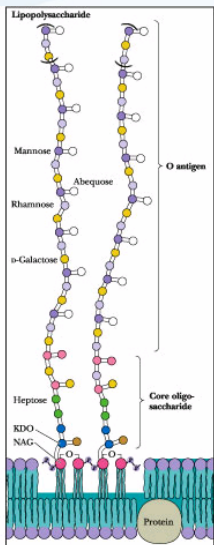
- komplikace při využívání nádrží (vodárenství, rekreace, chov ryb)
- nebezpečí pro ostatní živé organismy

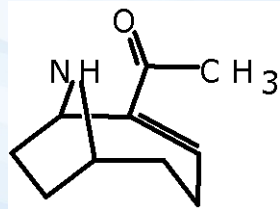
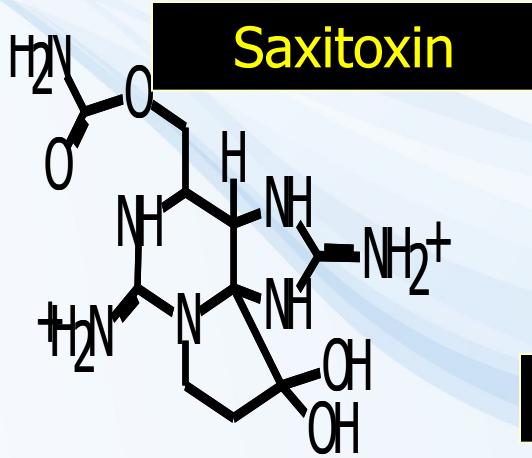
Foto: Kerstin Bohm

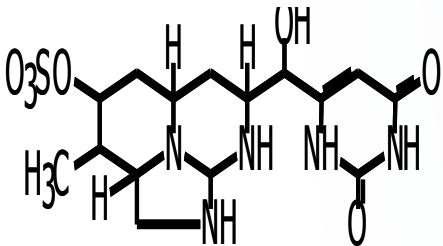
Cyanotoxiny ...

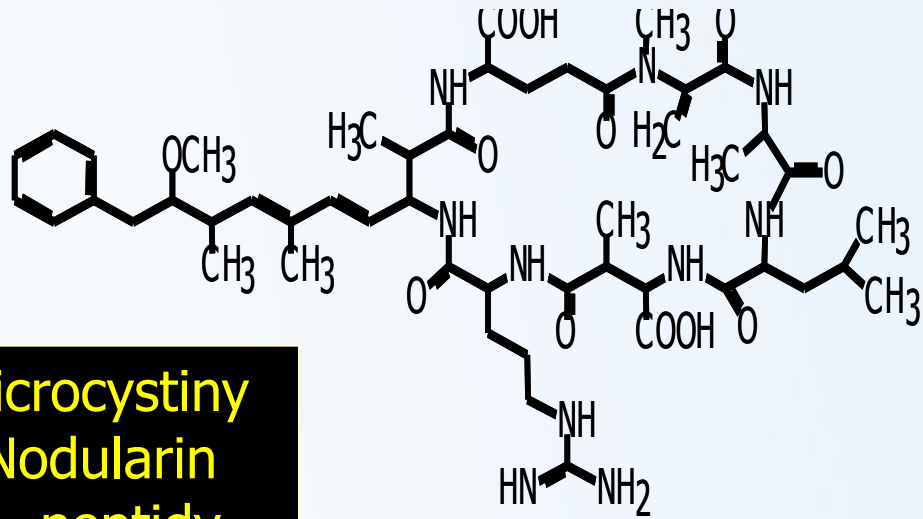
LPS

Anatoxin-a

Cylindrospermopsin

**Microcystiny
Nodularin
... peptidy**

Centrum pro výzkum
toxických látek
v prostředí

Toxicita microcystinů

- Akutní letální toxicita ....

Toxin	Zdroj	Skupina	LD ₅₀ µg/kg při inj. i.p. myš
Botulin	<i>Clostridium botulinum</i>	bakterie	0,00003
Tetan	<i>Clostridium tetani</i>	bakterie	0,0001
aphanotoxin	<i>Aphanizomenon flos-aquae</i>	sinice	10
anatoxin A	<i>Anabaena flos-aquae</i>	sinice	20
hadí jed-kobra	<i>Naja naja</i>	had	20
Microcystin LR	<i>Microcystis aeruginosa</i>	sinice	43
Nodularin	<i>Nodularia spumigena</i>	sinice	50
Kurare	<i>Chondrodendron tomentosum</i>	rostlina	500
Strychnin	<i>Strychnos nux-vomica</i>	rostlina	2000

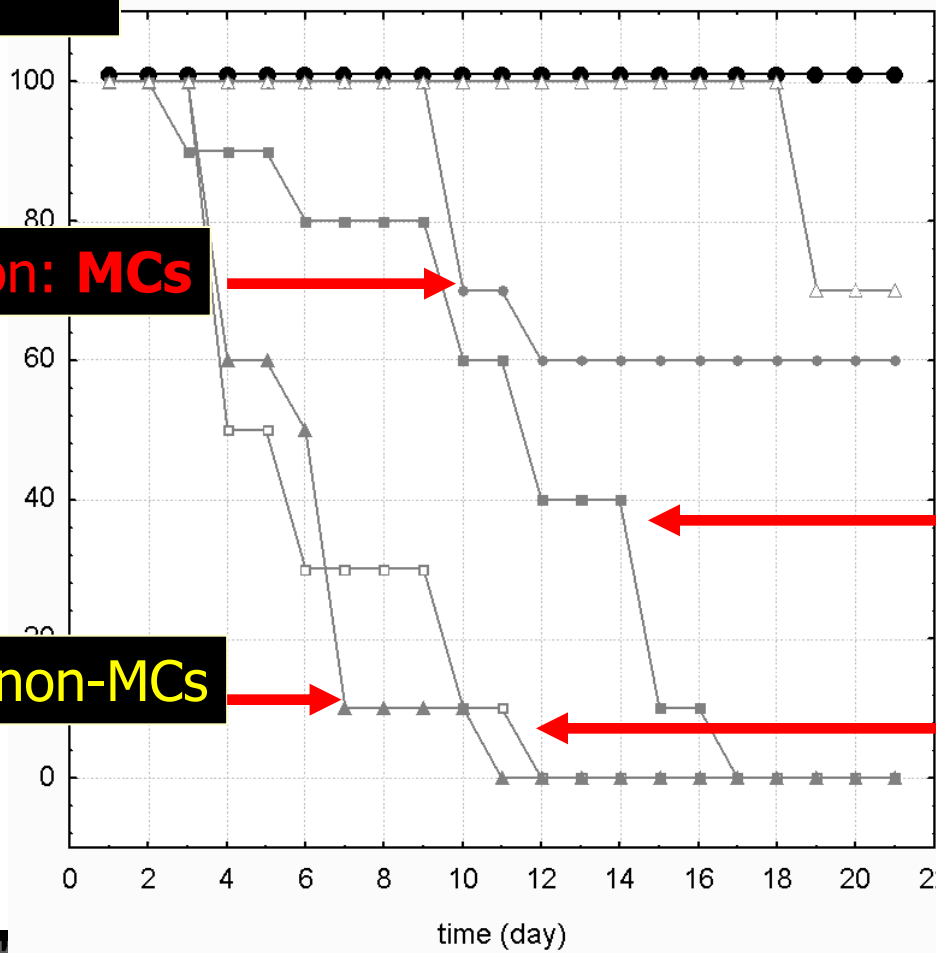
Ekotoxicita sinic

Reproduction
(natality)

Fraction: **MCs**

Fraction: **non-MCs**

Control

Spinach

Bloom biomass

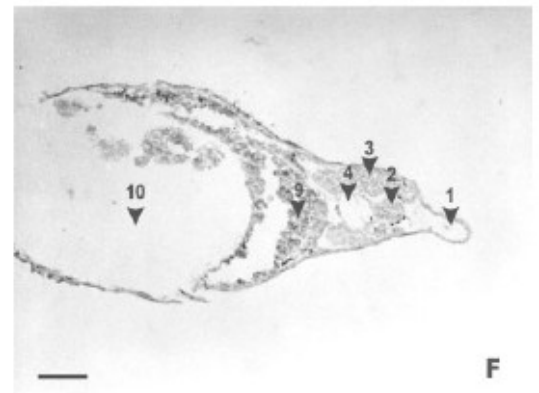
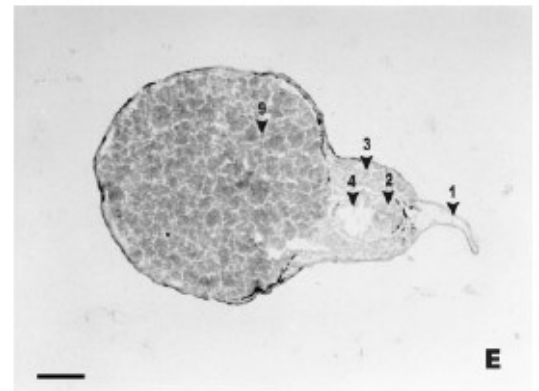
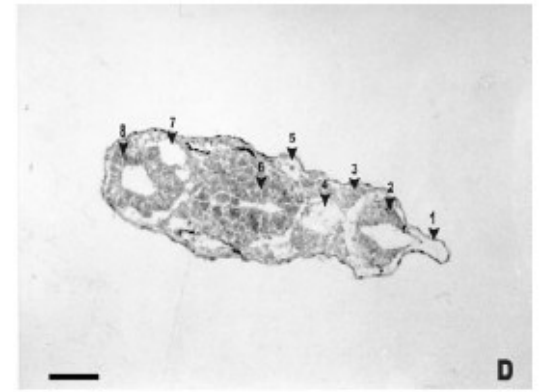
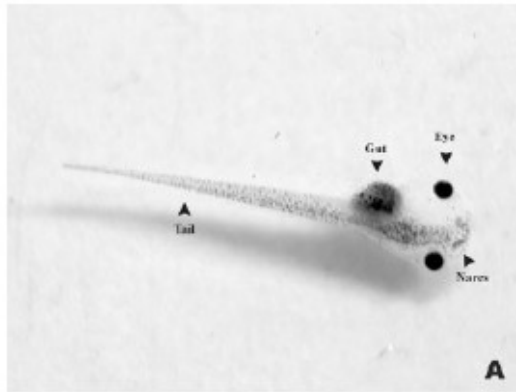
Extract

Vliv sinic na vývoj žab

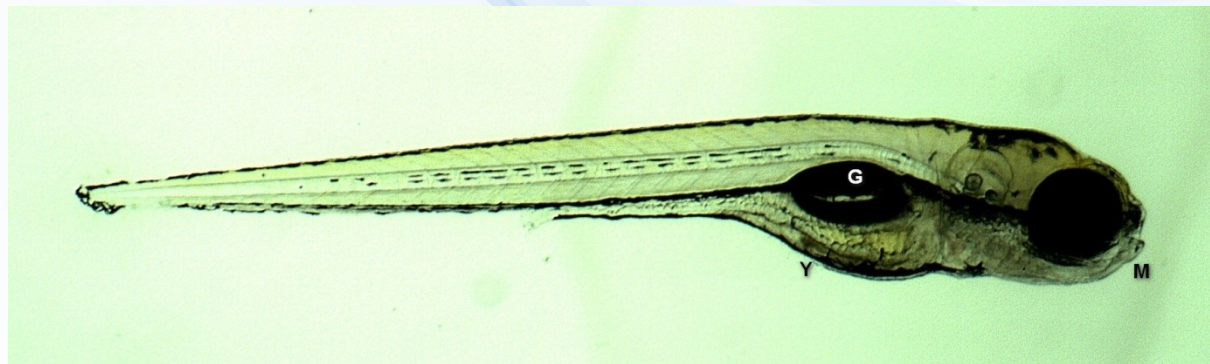
Účinky nelze jednoduše
spojit se známými toxiny

- Nové látky?
- Jak vypadají?
- Jak působí

Jsou limity pro chemické látky opravdu bezpečné ?

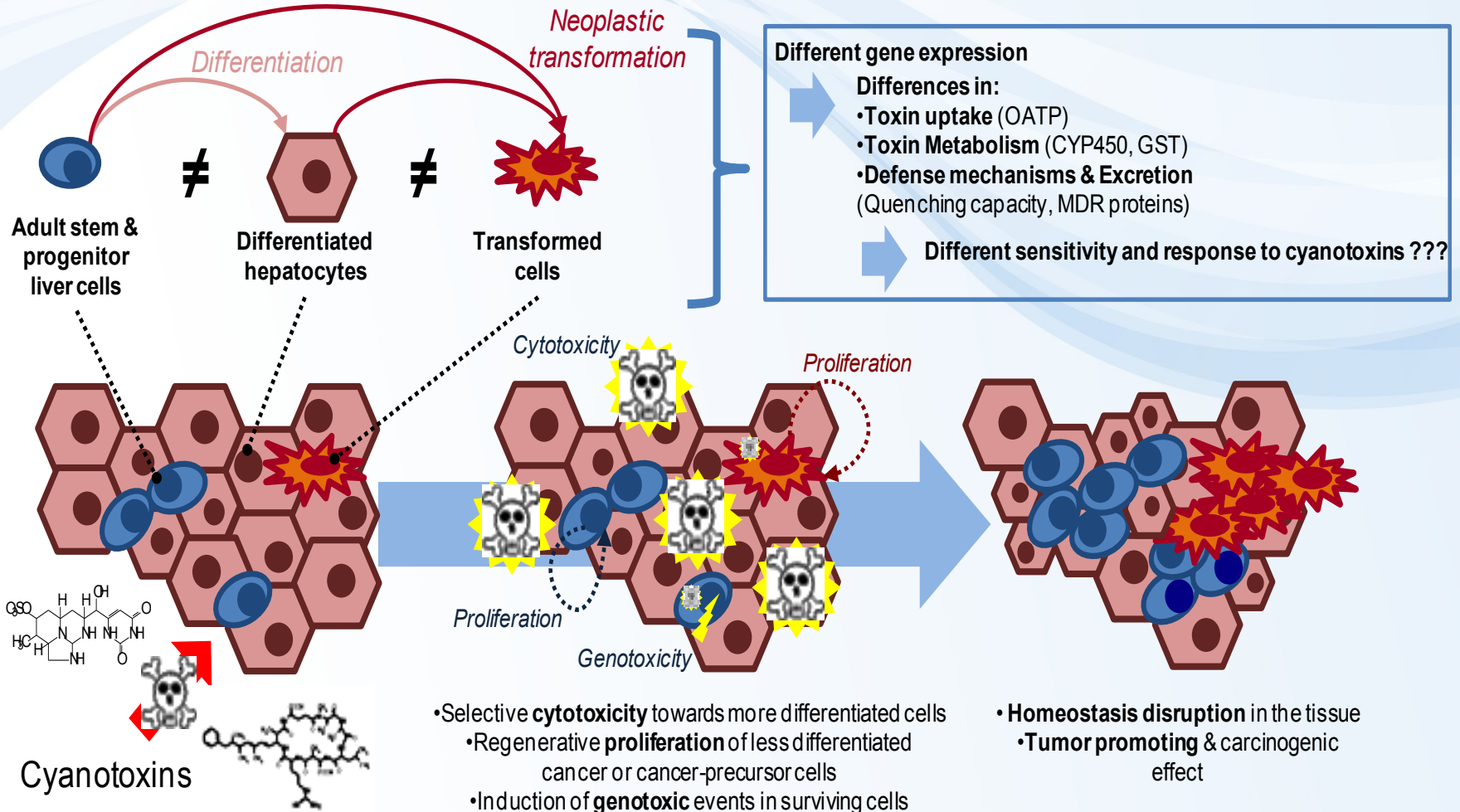
Kontrolní 5 denní
embryo zebřičky
Danio rerio

Směs 14
chemických látek
- všechny v
bezpečných
koncentracích

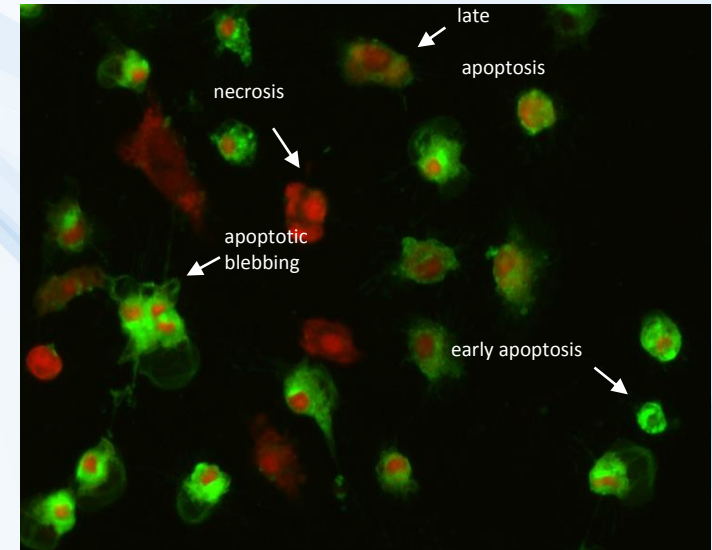
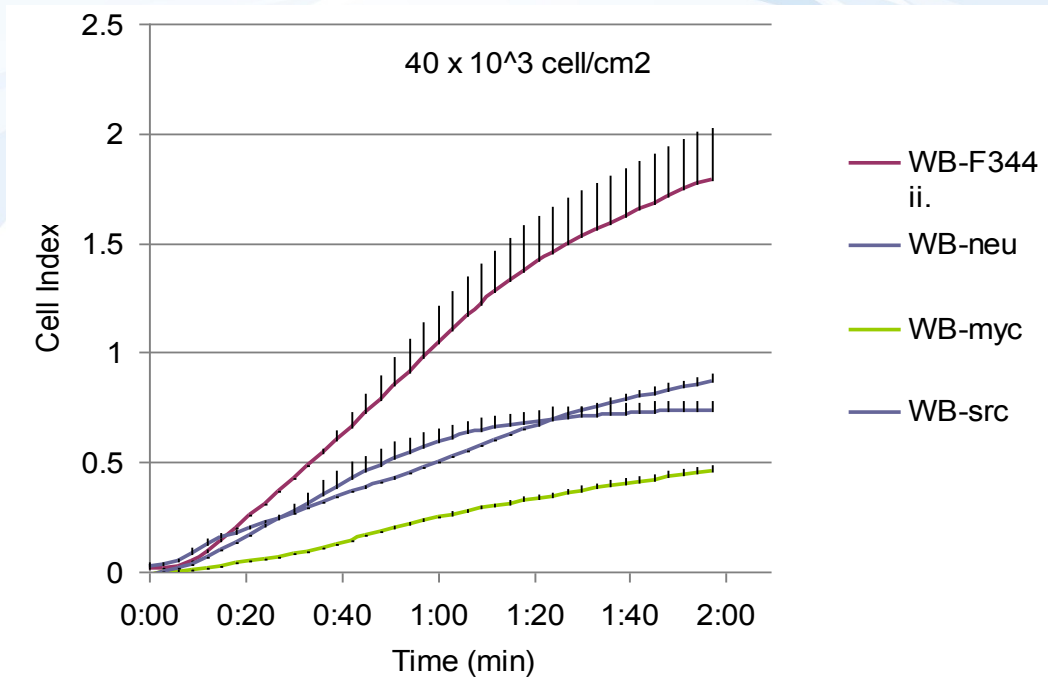

Kmenové buňky (Dr. Babica)

Kmenové buňky (Dr. Babica)

Figure 4: Upper panel: Detection of apoptosis and necrosis in WB-F344 cell culture upon nocodazole treatment (500 ng/mL, 16 h). Apoptotic cells were stained with Annexin-V-FLUOS (green fluorescence), whereas dead cells with compromised membrane integrity were stained with propidium iodide (red fluorescence). Lower panel: Effect of oncogene-activation (neu, myc, src) on the initial adhesion of WB cells evaluated by RTCA xCelligence SP.

Bakalářky a diplomky

- **Endokrinní disruptory**
  - „nové typy“ znečištění - léčiva, vonné látky, UV filtry, pesticidy
  - látky s vlivem na rozmnožování (reprodukční toxicita)
  - látky s vlivem na časný vývoj organismů (embryotoxicita)
  - látky ovlivňující kmenové buňky (karcinogenita)
- **Sinice a jejich toxiny**
- **Směsi chemických látek**

- **Hlavní otázky:**
  - Hladiny a efekty - kde jsou?, v jakých koncentracích?
  - Jakým mechanismem působí? **v buňkách in vitro**
  - Účinky na vodní organismy? **in vivo**
  - Jaké jsou možnosti odstraňování?
  - Lze předpovídat (modelovat) účinky?
  - Možnosti sledování (estrogenita, senzory, kity pro praxi)?
  - Jak změnit legislativu

- **Zapojení studentů**
  - vždy řešení aktuálních vědeckých otázek ... spojených s reálnými problémy znečištění vody, vzduchu, potravin atd

